

1. Ergen davranışlarını tanımak, ya da ergene rehberlik yaparak davranışlarında olumlu değişiklikler meydana getirmek ve bağımsızlık çabasında ona yardım, etmek isteyen ana-babaların herşeyden önce ergenin psikolojik ihtiyaçlarını dikkate almaları gerekmektedir. Çünkü ergenin tüm güdü ve davranış örüntüsünün temelinde psikolojik ihtiyaçları yatmaktadır. Ergen; kabul edilmek, hiçbir şarta bağlı olmadan sevilme, beğenilmek, bir grup ya da kuruma ait olarak onun bir parçası olduğunu hissetmek, moda ve geleneklere uyum sağlamak, kendi kararlarını kendi başına almak, başkalarına fikir, duygu ve davranış yönünden etki ederek hükmetmek ve üstün olmak, kendine özgü bir birey olarak tanınmak, kendini gerçekleştirmek ve anlaşılma ihtiyacıdır.

2. Anne-baba çocuk ilişkilerini bozan çok önemli diğer bir husus ana babanın çocuğa karşı davranışlarında tutarsız olmasıdır. Disiplin açısından çok defa tutarsız davranarak bir seferinde çocuğa karşı katı, sert ve cezalandırıcı davranırken aynı nedenle başka bir sefer yumuşak ve umursamaz bir tutum içine girilmemelidir. Çocuk daha küçük yaşlarda olduğu gibi ergenlik döneminde de ana-babası tarafından konan, gerektiğinde kendisine rehberlik görevi yapacak kesin kurallara gereksinim duymakta, bunları uygulamaya da zaman zaman başvuracağı bir ölçüt olarak kullanılmaktadır. Bu iki yönlü, tutarsız tutumlar bazen ana baba arasında da görüş ayrılığına neden olarak herhangi bir konuda çocuğa müşterek bir yol göstermelerini ya da rehberlik yapmalarını engeller. Bu da ana-baba ile çocuk arasında tartışmalara neden olur. Ana-babanın ergene güvenilir belirli bir yol gösterecek şekilde anlaşmaya varması gerekmektedir. Aksi halde genç ya şaşkınlık içinde bocalar ya da, ana-babadan birinin tutumunun doğru olabileceğinin farkına varmış olsa da, yumuşak gördüğü diğer tarafa yönelme yolunu seçebilir.

3. Ana-babanın dikkat etmesi gereken diğer bir husus, aşırı tutumların son derecede tehlikeli olabileceğidir. Çocuğa bağımsızlık kazandırmak gereklidir. Ancak ona çok erken ya da lüzumundan çok fazla özgürlük tanınması sakıncalı olabilir. Ergenin, ailenin kontrolünden sıyrılarak tam bir bağımsızlık elde etmesi çok kısa bir sürede gerçekleşemez ve gerçekleşmemelidir. Anne babadan kopma süreci ailede ergenlikten önceki yıllardan başlatılmalı ve aşamalı bir süreç içerisinde çocukta girişim ve sorumluluk duygusunu geliştirecek şekilde planlanmış bir tutumla yetişkinliğin ilk yıllarına kadar sürmelidir.

4. Bir ergen evde kendi gücü çerçevesinde bir iş yapmak istediği zaman ilk çabaları başarısız olsa da aile çocuğa, faaliyetini sürdürbilmesi için olanak sağlamalı ve cesaret vermelidir. Çocuğu cesaretlendirmek için evle ilgili bazı sorumluluklar verilebilir Ancak bir ergenin evin bütün bakımını üstlenmesi beklenemeyeceği gibi çocuğa gücünün üstünde işler yüklemek de ana baba çocuk ilişkilerini bozabilir ve çocuğu kavgacı hale getirebilir.

5. Ana-baba ergenin davranışlarını onaylamadığı zaman ona karşı takınacağı tutum ve işlem yolu çok önemlidir. Bundan daha da önemli bir husus ana-babanın duygusal yönden gerilim içinde bulunduğu sırada ceza uygulamadan kaçınmasıdır. Böyle durumlarda hissi olarak verilen cezanın çocuk suçsuzluğunu kanıtladığı takdirde suca uygun olmama tehlikesi doğabilir. Duygusal anlarda ana-babanın gerek davranışlarının ve gerekse ergene verdiği cezaların tutarsızlığı nedeniyle ergen doğru tutum ve davranışın ne olacağını kavrayamamış da olabilir. Bu durumda cezanın etkisi de çok sınırlı olacaktır.

6. Gencin davranışları üzerinde en çok tesirini gösterebilecek bir tutum, çocuk sorumluluklarını yerine getirmediği zaman bazı imtiyazların geçici olarak elinden alınmasıdır. Ancak davranışın kötülüğü ile imtiyazların geri alınma derecesi arasında mantıklı bir ilişki bulunmalıdır. Ergen kendine tanınan bir imtiyazı veya hakkı maksatlı olarak ya da yanlışlıkla ilk defa kötüye kullanmışsa bunu elinden almak zararlıdır. Örneğin çocuk sosyal bir randevudan geçerli bir neden olmadan eve geç dönebilir. İlk seferinde ana, baba çocuğun bu davranışını onaylamadığını söylemekle yetinebilir. Aynı suçun tekrarı durumunda, buna benzer bir faaliyete tekrar katılmasının önlenmesi şeklinde bir yaptırım uygulanabilir. Daha sonra çocuğa, belirli bir saatte evde olmak kaydıyla bir daha deneme izni verilebilir. Genç yine gecikecek olursa, aynı grupla dışarı çıkma izni elinden alınarak tam vaktinde eve geleceğine inandığı diğer arkadaşlarla sosyal faaliyetlere gitmesi teşvik edilmelidir. Eğer ergen kendine verilen imtiyazları kullanmakta başarılı olmuyorsa uyguladığı yolun doğru olup olmadığı üzerinde ana-babası ile tartışmak isteyebilir.

7. Ana-babanın, davranışlarıyla gence iyi bir örnek olması gerekmektedir. Ana-baba kendi uygulamadığı davranış standartlarını çocuğun uygulamasını beklememelidir. Gözlenmeyen davranışlara ilişkin olarak yapılan tavsiye ya da uyarılar çok az tesirli olmaktadır.

8. En avantajlı ailelerde bile ergenin hata yapması kaçınılmazdır. İyi bir ana-baba, çocuğu, «Benim nasihatimi dinleseydin böyle olmazdı» şeklinde, sürekli olarak suçlamamalı çocukların uygun ve sakin zamanlarında onlarla karşılıklı konuşma yollarını denemelidir. Bu gibi durumlarda çocuk sadece suçlanır ve aile desteği koparırsa ergen yaşantısını ailesinden gizli olarak sürdürmeye başlar ve aile yardımı mümkün olmaz. Aile dışı güçler önem kazanır. Aynı hatanın üzerinde ısrarla durulacak olursa ergen ya evden kaçacak ya da aile rehberliğini kabul etmeyecektir.

9. Ergenin bütün isteklerini cömertçe yerine getirmek de sakıncalıdır. Ana-babalar çok defa sınırlı giyim kısıtlı boş zaman faaliyetleri az harçlık yarıda kalmış öğrenim gibi konulara ilişkin olarak kendi hayal kırıklıklarını hatırlamakta ve çocuklarının kendilerinden farklı olarak üzülmekten ve zahmet çekmeden her şeyinin iyisini elde etmelerini istemektedirler. Bu kadar iyi niyetlerine rağmen ana -babalar sınırlı anlarında ergenin kendileri için nasıl bir yük olduğunu hatırlatmaktan da geri kalmazlar. Ergen sık sık bağımlı olduğunu fark ederek bu durumu değiştirebilecek güçte olmadığı için daha fazla içerler. Bunun çaresi ergenin ana-babaya karşı olan borçluluk duygusuna okulla ilgili çalışmalarına önem vererek onları en iyi şekilde yapmaya çalışarak ödeyebileceği; bu günün gençliğine en uygun verimli uğraşının okul çalışmaları olduğu izlenimini vermektir.

10. Çocuğun gelişmekte olan kişiliğine ve mahremiyetine saygı gösterilmelidir. Kendine ait özel bir odaya, hele bu odayı kendi zevkine uygun bir biçimde süsleme ve düzenleme özgürlüğüne sahipse çok şanslıdır. Genç için çekici ve ideal olan dekorasyonlar ve ilginç renk karışımları ana-babaların tüylerini ürpertebilir. Gerekli ise çocuğun hayalinin başıboşluğuna ve farklılığına fırsat tanımalı ancak odanın içindeki eşyanın temiz ve tertipli tutulması üzerinde hassasiyetle durulmalıdır. Gencin odası onun için bir huzur yeri olmalı; zaman zaman kendine ait bu yerde mahremiyetin zevkini tatmak için kendini özgür hissetmeli; ne yaptığına merak eden ana, babalar tarafından rahatsız edilmemelidir. Ancak, ergen aile faaliyetlerinden tamamıyla kaçıp odasında yalnızlığa sığınma yoluna giderse, aile bunun nedenini dikkatlice araştırmalıdır. Bazen ergen istenmediğini hissettiği ya da gelişigüzel aile konuşmaları ya da faaliyetlerin onu sıktığı için bu yola başvurmuş olabilir. Nedeni ne olursa olsun keşfedilmesi ve gencin aile çemberine geri getirilmesi ana-babanın sorumluluğudur.

11. Ergenin başka çocuklarla karşılaştırılması, kendini değerli bir insan olarak görme ihtiyacını engeller. Çocuğun kendine özgü bir birey olarak kabul edilmesi ruh sağlığının temelini oluşturur. Ergenin başkaları ile uygun olmayan şekilde karşılaştırılması iki yönden tehlikeli olabilir: (a) Çocukta aşağılık duygusu gelişmesine, (b) Bazen de çocuğun kendini, yaptığından tatmin olmuş sayarak, yeteneğinin gerektirdiğinden daha az başarı göstermesine neden olur. Baskı yapılarak başkalarına göre yönlendirilmeye çalışılan çocuklar, aynı şekilde karşılık vererek ana-babalarına baskı uygulama yoluna gidebilirler. Buna ana-babalar da tepki gösterince, ergenlerle aralarındaki ilişkiler bozulabilir.

12. Ana-babalar gençleri düşünebilecekleri konularda kendi kendilerine karar vermeye teşvik etmelidirler. Çocuğun kendi kendine karar verebilecek bir duruma gelebilmesinde aile içi görüşmelerin büyük rolü vardır. Arkadaş secimi, harçlık konusu çocuğun katılabileceği faaliyetlerin secimi ders okul ve evle ilgili sorunlar, meslek secimi gibi kaygı yaratan durumlarla ilgili olarak verilecek kararların ergenin de katılacağı aile görüşmelerinde karşılıklı tartışma yolu ile sonuçlandırılmasında büyük yarar vardır.

13. Her şeyin ötesinde ana-baba ile ergen arasında iletişim yollarının her zaman açık olmasına ihtiyaç vardır. Ancak bazen türlü olaylara çocuğun gelişimine anne-babanın sert tutum ve davranışlarına bağlı olarak ana-baba ile ergen arasındaki iletişim yolları kısmen veya tamamen tıkanabilir. Bu gibi durumlarda ihtiyaca göre bir psikolojik danışman, psikolog, durumu objektif olarak değerlendirebilen bir uzman kişinin her iki tarafın sorunlarını daha iyi görebilmelerine yardımcı olarak ana-baba ile çocuk arasındaki iletişim yollarını açması gerekebilir. Çünkü iletişim yolları tıkanan kişiler kendilerini çıkmaza sokan hata veya kusurları yarımsız olarak göremeyecek derecede duygusal huzursuzluk içinde bulunurlar. Bu nedenle hem ana babalar hem de ergenlerin anlaşamadıkları hususları yeniden

gözden geçirmeleri ve durumu tarafsız olarak değerlendirebilen üçüncü bir kişinin görüşlerine ve yardımına ihtiyaç duyabilmektedirler.

Kaynakça

Oskay, G. Ana - Baba Ergen ilişkilerini Geliştirici Öneriler.

Kulaksızoğlu, A. (1998). Ergenlik psikolojisi.